

ศิลปะมัลติมีเดียสู่ภาษิตล้านนา¹

received 8 AUG 2022 revised 10 OCT 2022 accepted 28 OCT 2022

วรรณฉัตร ลิขิตมานนท์

สาขาวิชาศิลปะไทย ภาควิชาศิลปะไทย

คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง “ศิลปะมัลติมีเดียสู่ภาษิตล้านนา” มีแนวทางการวิจัยเพื่อบูรณาการความรู้ด้านวัฒนธรรมประจำถิ่นภาคเหนือ คือ คำสุภาษิตล้านนามาเป็นสาระสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยในรูปแบบศิลปะมัลติมีเดีย ผู้วิจัยศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับคำสุภาษิตล้านนาและงานหัตถศิลป์ล้านนา และสังเคราะห์สู่การสร้างสรรค์ผลงาน 2 ชุด คือ ผลงานลวดลายฉลุคำสุภาษิตล้านนา และผลงานภาพเคลื่อนไหวคำสุภาษิตล้านนา

ผลการศึกษาพบว่า ผลงานศิลปะเชิงทดลองนี้เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สามารถใช้สื่อความหมายของสุภาษิตล้านนาให้ผู้ชมคือผู้รับสารได้เกิดการอุทิศถึงความหมายของสุภาษิตล้านนา อันเป็นประสบการณ์ที่แตกต่างจากที่เคยได้เรียนรู้ คติ ความเชื่อ และคำสุภาษิตล้านนาในรูปแบบเดิม

การวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จในการนำเอาต้นทุนทางวัฒนธรรมพื้นถิ่นภาคเหนือ คือคำสุภาษิตล้านนาและงานหัตถศิลป์ล้านนามาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะร่วมสมัย อีกทั้ง ผลการศึกษายังสามารถนำไปต่อยอดในการวิจัยและการสร้างสรรค์ผลงานต่อไปได้

คำสำคัญ: สุภาษิตล้านนา, หัตถศิลป์ล้านนา, ศิลปะมัลติมีเดีย

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานวิจัย เรื่อง “ศิลปะมัลติมีเดียสู่ภาษิตล้านนา” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย จากทุนอุดหนุนวิจัย และวิจัยสร้างสรรค์ งบประมาณเงินรายได้ คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2020 ดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จปี 2021

Multi - media Art from Lanna proverbs¹

Wannuchad Likitmarnon

Thai Art Division, Department of Thai Art,
Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University

Abstract

Research project entitled “Multimedia Art from Lanna Proverb,” implies the research medium to integrate with Northern Thai local culture knowledge, which is the Lanna Proverb, harmonized with the approach to create contemporary art in the form of multi-media art. The Researcher studied the knowledge of Lanna Proverb and Lanna craftsmanship, synthesized to create 2 sets of creation’s works: the stencil pattern of Lanna Proverb and Lanna Proverb Motion picture.

The results found that the creative works will communicate their meanings together under the concept of multimedia works of art as a medium to stimulate the audience to make sense of the Lanna Proverbs’ meaning. This is a way that allows the audience to have a different experience from learning the beliefs of Lanna proverbs in the original form.

This research successful development approach to bring the knowledge in the northern region, Lanna craftsmanship and the introduction of Lanna proverbs as a part of the creation of contemporary art. The finding of the research can be developed into research topics and works of art in the future.

Keywords: Lanna Proverb, Lanna Craftsmanship, Multimedia Art

¹This research article is a part of the research titled “Multi - media Art from Lanna proverbs” by receiving research funding from Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University, Fiscal Year 2020, Research completed in 2021.

บทนำ

จริยธรรมของคนในสังคมไทยลดลงจนปรากฏเหตุการณ์ความรุนแรงต่อคนในสังคมที่ดำรงอยู่ร่วมกันเพิ่มมากยิ่งขึ้น ข่าวสารที่เผยแพร่คือความต่าง ๆ บนช่องทางออนไลน์ อาทิ การปล้นทรัพย์ การฆาตกรรม หรือการล่วงละเมิดทางเพศนั้น ล้วนแล้วแต่เป็นภัยที่เกิดขึ้นกับคนในสังคมทั้งสิ้น ข้อคิดเห็นในเรื่องจริยธรรมทางสังคมที่เสื่อมลงอาจเกิดจากทัศนคติและมุมมองชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนไปตามสมัยนิยม จึงเกิดการตั้งคำถามต่อคุณค่าในความเป็นมนุษย์และหน้าที่ความเป็นพลเมือง และตั้งคำถามต่อความเชื่อและความศรัทธาที่มีมาอย่างช้านานในพุทธศาสนา ซึ่งมูลเหตุที่กล่าวมานี้อาจมีส่วนสัมพันธ์ที่ทำให้คนในสังคมขาดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ขาดการขัดเกลาทางความคิดและพฤติกรรมในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และอาจมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาสังคมในหลายมิติ ดังนั้นจึงควรกระตุ้นให้สังคมได้เกิดการอุกคึกคิดและเห็นถึงความสำคัญของจริยธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

คำสอนในพุทธศาสนา มีคำสอนหลายด้านซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริมด้านจริยธรรมเพื่อให้ผู้ปฏิบัติยึดถือและครองตนในแนวทางที่เหมาะสมทั้งสิ้น คำสอนในแนวทางศาสนานักเป็นคำสอนที่ลึกซึ้ง การใช้ภาษาหรือประโยคคำสอนต้องอาศัยการตีความในลักษณะปรัชญา จึงอาจเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ไม่เกิดการเข้าถึงเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารได้อย่างถ่องแท้ในระยะเวลาอันสั้น ต้องอาศัยกระบวนการบ่มเพาะเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้องใช้ลักษณะของกุศโลบายเพื่อโน้มน้าวให้คนในสังคมเข้าถึงพุทธศาสนา เพื่อบ่มเพาะเรียนรู้หลักธรรมคำสอนเบื้องต้น ซึ่งแต่ละยุคสมัยก็จะมีแนวคิดในการสร้างกุศโลบายที่แตกต่างกันออกไป

ประเด็นดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิดการกำหนดโจทย์ในการวิจัยด้วยความมุ่งหวังว่าจะสร้างกุศโลบายที่แตกต่างอย่างไรเพื่อโน้มน้าวให้คนในสังคมสามารถเข้าถึงพุทธศาสนาได้ หรือเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทดลองให้เกิดการเข้าถึงเนื้อหาบางส่วนตามหลักธรรมคำสอนได้

คิตีคำสุภาจิต คำสั้นที่สามารถสร้างความเข้าใจได้ง่าย อาจเป็นแนวทางในการส่งเสริมเรื่องจริยธรรมให้กับคนในสังคมได้อุกคึกคิดและเห็นความสำคัญของการครองตนร่วมกันได้อย่างสันติ โดยมุ่งหวังให้คิตีคำสุภาจิตสื่อสารในลักษณะของกุศโลบาย เพื่อโน้มน้าวให้คนในสังคมสามารถเข้าถึงคำสอนในพุทธศาสนาและปรับใช้กับการดำรงชีวิตในแนวทางที่เหมาะสมได้

ผู้วิจัยได้อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีโอกาสดำรงคิตีคำสุภาจิตจากคนในท้องถิ่นภาคเหนือและเล็งเห็นถึงความพิเศษของสำนวนภาษาล้านนา จึงปรารถนาจะนำคิตีคำสุภาจิตล้านนามาเป็นแนวทางปรับเข้าสู่กระบวนการวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะในเชิงทดลอง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคติความเชื่อ คำสุภาษิต และทัศนศิลป์ในล้านนา สู่แนวทางการวิจัยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแบบร่วมสมัย
2. เพื่อวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะมัลติมีเดียที่ประกอบด้วย “คำสุภาษิตล้านนา”
3. เพื่อนำสุภาษิตล้านนามาปรับการสร้างใหม่ในรูปแบบของผลงานศิลปะ โดยใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อสารให้คนในสังคมได้รู้จัก และตระหนักถึงจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งจะเป็นอีกวิถีทางหนึ่งของการเผยแพร่สุภาษิตล้านนา

ประเด็นศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์

ความหมายของคำสุภาษิต และคติความเชื่อในภาษิตล้านนา

สุภาษิตถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบต่อกันมาอย่างช้านาน มีความหมายเป็นคติ ซึ่งมีใช้ทั่วไปในทุกภาคของประเทศไทย อาทิ ภาษิตล้านนาที่บรรพบุรุษล้านนาใช้อบรม สั่งสอนขัดเกลาและปลูกฝังคุณธรรมความดีให้แก่บุคคลทุกเพศทุกวัย ซึ่งภาษิตที่เป็นเสมือนคำสอนนี้มีบทบาทสำคัญต่อทัศนคติและวิถีการดำรงชีวิตของคนในสังคมอย่างมากและมิได้ล้าสมัยแต่อย่างใด โดยหนังสือภาษิตสำนวนไทย 4 ภาค ฉบับราชบัณฑิตยสถานได้อธิบายไว้ว่า ล้านนามีภาษิตที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่ใช้ให้สติแก่บุคคลทุกระดับ แสดงให้เห็นภูมิปัญญาที่บรรพชนล้านนาถ่ายทอดข้อคิดจากประสบการณ์ในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ คำสอนในศาสนาถ่ายทอดเป็นถ้อยคำที่มีความกระชับ มีจังหวะ มีความคล้องจอง จดจำได้ง่าย และใช้วิธีการเปรียบเทียบทำให้เกิดความลึกซึ้ง ตัวอย่างภาษิตล้านนา ได้แก่ ปั่น้องกัน อยู่ใกล้กันของฝากอยู่ใกล้กันสากมอง (พี่น้องกัน อยู่ใกล้กันของฝาก อยู่ใกล้กันสากมอง) มีความหมายว่า พี่น้องหรือญาติที่อยู่ใกล้กันมากคิดถึงกัน เมื่อมาเยี่ยมเยียนก็จะมีของให้กัน แต่พี่น้องหรือญาติที่อยู่ไกลกันย่อมมีโอกาสกระทบกระทั่งหรือทะเลาะเบาะแว้งกันได้มากกว่าพี่น้องที่อยู่ใกล้กัน (Boonsong 2018, p. 18)

คุณลักษณะจริยธรรมสามารถจำแนกเนื้อหาความหมายของภาษิตล้านนา แบ่งเป็น 11 ประเภท คือมุ่งสอนจริยธรรม ดังนี้ 1) ด้านความมีเหตุผล 2) ความมีเมตตา 3) ความกรุณา 4) ความซื่อสัตย์ 5) ความรับผิดชอบ 6) ความอดทน 7) ความมีระเบียบวินัย 8) ความสามัคคี 9) ความยุติธรรม 10) ความเสียสละ และ 11) ความกตัญญู (Jenjija, 1982 Quoted in Phakham, 2015)

ภูมิปัญญาท้องถิ่นในผลงานหัตถศิลป์ล้านนา ประเภทการฉลุตัดลายกระดาษแบบล้านนา

ทุกชนชาติล้วนแล้วแต่มีวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นที่ยึดโยงกับวิถีการดำเนินชีวิต การขัดเกลาพฤติกรรมทางสังคม คือ การมีข้อตกลงร่วมกันเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมที่แต่ละท้องถิ่นถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองของศิลปวัฒนธรรม ซึ่งในแต่ละชนชาติจะมีอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาประจำถิ่นแตกต่างกัน โดยตัวอย่างการส่งผ่านอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาประจำถิ่นภาคเหนือในด้านของศิลปหัตถกรรม อาทิ การฉลุ หรือตัดลายกระดาษ ล้วนแล้วแต่เป็นองค์ความรู้ที่เป็นสาระสำคัญในประเด็นการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในผลงานหัตถศิลป์ล้านนา

การอธิบายถึงที่มาในการฉลุตัดลายกระดาษแบบล้านนาของพ่อครูเบญจพล สิทธิประณีต ครูช่างผู้ชำนาญการ ตัดกระดาษแบบล้านนา ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งในสารคดี เรื่องการฉลุตัดลายกระดาษล้านนาว่า เคยได้รับการถ่ายทอดเทคนิควิธีการในแบบเชิงช่างจาก พ่อครูสิงห์แก้ว มโนเพชร ซึ่งภายหลังได้นำมาพัฒนาจนเกิดความชำนาญ โดยพ่อครูเบญจพล ยังกล่าวถึงที่มาของเทคนิคการฉลุตัดลายกระดาษแบบล้านนาไว้ว่าได้รับอิทธิพลจากลวดลายเครื่องถ้วยชามของประเทศจีน ลวดลายจากอิทธิพลศิลปะแบบอินเดีย และอิทธิพลศิลปะแบบตะวันตก เนื่องจากในอดีตล้านนาเป็นศูนย์กลางการค้าจึงทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนด้านการค้า และวัฒนธรรมเรื่อยมา ทำให้กลุ่มงานด้านหัตถศิลป์ได้เกิดการพัฒนา และประยุกต์เป็นงานที่สร้างอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาในเชิงช่างประจำถิ่น ตัวอย่างเช่น ลวดลายการตัดกระดาษ ซึ่งแสดงรูปแบบลายตัดฉลุกระดาษที่เป็นพื้นฐาน จะมีด้วยกัน 5 รูปแบบ คือ ลายประจำยาม 4 กลีบ ลายประจำยาม 8 กลีบ ลายดาวเพดาน ลายหม้อดอก และลายบัวจุม (Sueb San Lanna Foundation et al., 2020)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างลายหม้อดอก และลายบัวจุม ตัดลายโดยพ่อครูเบญจพล สิทธิประณีต

Note: From Sueb San Lanna Foundation et al., 2020

การฉลุตัดลายกระดาษในวัฒนธรรมล้านนานั้น นิยมตัดด้วยกระดาษตะกั่วสีเงิน และสีทอง นำมาประดับให้เกิดความงดงามตามแต่ศิลปินจะรังสรรค์ โดยมักใช้วิธีการตัดฉลุเป็นลวดลายเครือแบบล้านนา เพื่อจะนำไปประกอบการประดับตกแต่งโคมล้านนาและตุ๊กล้านนาประเภทต่าง ๆ (Sueb San Lanna Foundation et al., 2020)

ตัวอย่างการฉลุตัดลายกระดาษตะกั่วสีทองของ อาจารย์ณัฐพงศ์ ด้านจรรยา อาจารย์พิเศษสาขาศิลปะไทย คณะ
วิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้พัฒนาการตัดฉลุลดลายกระดาษจากรูปทรงพื้นฐานสู่งานหัตถศิลป์ล้านนา
ในเชิงช่างด้วยกระบวนการฉลุตัดได้อย่างประณีต ความน่าสนใจของเทคนิควิธีการตัดกระดาษแบบล้านนา คือ
การตัดลายแบบต้นสด ซึ่งศิลปินผู้สร้างสรรค์จะจินตนาการรูปแบบลายตามความชำนาญของแต่ละบุคคล และ
ต้นปลายกรรไกรไปตามความคิด จินตนาการ โดยไม่จำเป็นต้องร่างแบบด้วยดินสอ ดังนั้นการตัดกระดาษใน
รูปแบบนี้จึงมีลวดลายที่ไม่ซ้ำกัน

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการตัดฉลุลดลายกระดาษตะกั่วสีทองของ อาจารย์ณัฐพงศ์ ด้านจรรยา

Note: From © Wannuchad Likitmarnon 23/01/2021

อีกหนึ่งตัวอย่างของการประยุกต์ใช้หัตถศิลป์ล้านนาในเชิงช่างกับการตกแต่งปราสาทสำหรับพิธีศพ ด้วยเทคนิค
การฉลุตัดกระดาษและสอดสี เพื่อเพิ่มคุณค่าและความงดงาม แสดงถึงอัตลักษณ์ทางภูมิปัญญาที่ประณีตลงตัว
ซึ่งเป็นผลงานการสร้างสรรค์ของ สล่าจිරเดชศิลป์ อำเภอมะแมร์ จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 3 ผลงานหัตถศิลป์ล้านนาประดับตกแต่งปราสาทสำหรับพิธีศพ โดยสล่าจื๊อเดชศิลป์

Note: From © Wannuchad Likitmarnon 20/10/2020

คติความเชื่อการสร้างตุ้งของชาวล้านนา

ตุ้ง เป็น คำเรียกตามภาษาท้องถิ่นภาคเหนือมีความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หมายถึง ธง ที่มีลักษณะเป็นผืนผ้า กระดาษ หรือสิ่งอื่นที่ประกอบ สร้างให้มีสีสันและลวดลาย โดยมีรูปลักษณะ ผืนบาง ใช้เป็นเครื่องหมายต่าง ๆ อาทิ เครื่องหมายบ่งบอกชาติ เครื่องหมายแสดงถึงอาณาตีสัญญาณ เครื่องหมาย ตามแบบสากลนิยม หรือเป็นเครื่องตกแต่งสถานที่ตามงานพิธีต่าง ๆ เป็นต้น (Pornpenpipat, 2003, p. 15 - 19)

การรับเอาคติความเชื่อจากประเทศอินเดียในเรื่องของการนำธงมาใช้ประกอบพิธีกรรมและประเพณี เพื่อเป็น เครื่องสักการบูชาในประเทศไทยนั้น นิยมใช้ธงอยู่ 3 ชนิด ดังนี้

1. ธชะ หรือ ธวชะ คือ ธงที่สร้างขึ้นจากกระดาษ หรือ ผ้า เป็นรูปสี่เหลี่ยม หรือสามเหลี่ยม ประกอบปลายไม้ ปักเสา
2. ปฏากะ หรือ ปตাকা คือ ธงตะขาบใช้สำหรับแขวนห้อยลงสู่พื้นด้วยการผูกติดกับปลายเสาไม้
3. ไตรณะ คือ ธงราวสามเหลี่ยมที่ประกอบและสร้างขึ้นด้วยกระดาษ ใบมะม่วง หรือใบโศก ใช้ผูกโยงระหว่าง เสา

ภาพที่ 4 ธงในงานกฐิน

Note: From © Wannuchad Likitmarnon 18/1/2021

ตัวอย่าง ธงปกกาละ หรือธงตะขาบ (ภาพที่ 5) เรียกตามภาษาท้องถิ่นเหนือว่า “ตุง” ใช้เพื่อประกอบการบำเพ็ญกุศลในงานพิธีกรรมสำคัญ อาทิ งานบุญกฐิน จะนิยมสร้างธงที่มีขนาดกว้างและสูง ประมาณ 3 วา หรือ 4 วา เขียนสีเป็นภาพสัตว์ อาทิ ตะขาบ และจระเข้ ติดตั้งแขวนห้อยไม้ปักไว้บริเวณภายในวัด ซึ่งการเขียนภาพลักษณะพุทธประวัติ เจดีย์ เลขยันตร์ ลงบนผืนธงจะเรียกว่าพระบฏ ใช้เพื่อเป็นเครื่องประกอบการสักการบูชาในทางศาสนาพุทธ (Pornpenpipat, 2003, p. 15 - 19)

ภูมิหลังทางความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องการสร้างตุงของกลุ่มชนชาวล้านนานั้น เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนพื้นถิ่นทางภาคเหนือตอนบน ซึ่งวัฒนธรรมในการสร้างตุงมักจะนิยมใช้เป็นเครื่องบูชาเพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยจะยึดถือคติความเชื่อในเรื่องการถวายตุงเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการสร้างสิริมงคลให้กับชีวิต หรือการถวายเป็นพุทธบูชาจะช่วยสร้างบุญกุศลแก่ตนเองและครอบครัว อีกนัยยะหนึ่ง คือ บุญกุศลที่ได้จัดสร้างและถวายตุงนั้น จะเป็นการอุทิศแก่ผู้ล่วงลับให้ไปสู่สุคติภูมิ (Niran, 2008, p. 110)

คติความเชื่อจากคนแต่ละรุ่นที่ได้ยึดถือสืบทอดกันมาในเรื่องของการสร้างและถวายตุง เพื่อให้เกิดอานิสงส์แก่ตนเองและครอบครัว นอกจากตุงจะเป็นสัญลักษณ์ในการเป็นเครื่องสักการบูชาต่อพระพุทธศาสนาแล้ว การสร้างตุงยังเป็นสัญลักษณ์แห่งการเฉลิมฉลองในพิธีกรรม และเทศกาลสำคัญต่าง ๆ อาทิ พิธีสวดพุทธมนต์ พิธีสืบชะตา งานทอดกฐิน งานปีใหม่เมือง งานพิธีศพ หรือแม้กระทั่งเพื่อใช้ประกอบการบูชาเทวดาภูตผี ก็ยังนำตุงมาเป็นตัวแทนในการบูชาด้วยเช่นกัน (Niran, 2008, p. 111)

เอกสารหลักฐานที่แสดงถึงภูมิหลังคติความเชื่อเรื่องการสร้างขอและตุงได้กล่าวไว้ในตำนานพระธาตุดอยตุง ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานมูลศาสนา พงศาวดาร คัมภีร์ โลกสมมุติราชาโลกหानी ธรรมดาจาริต มุลขิต โดยอธิบายถึงการได้รับอานิสงส์จากการสร้างตุง และรัชคสูตรของชาวล้านนา ซึ่งการสร้างขอและตุงนั้นจะสร้างคู่กันเสมอ นิยามความหมายในเชิงพฤติกรรมที่มีทั้งข้อปฏิบัติ และข้อห้ามอย่างชัดเจน การสร้างขอและตุงที่เป็นเสมือนตัวแทนในการบูชาตามจารีตประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน ได้นำเอารูปแบบในเชิงศิลปวัฒนธรรม และงานในลักษณะหัตถศิลป์มาเป็นส่วนสำคัญในการหลอมรวมคติความเชื่อเข้าไว้ด้วยกัน (khemmuk, 2010, p. 6 - 8)

ตุงล้านนากับวิถีความเชื่อผ่านพิธีกรรมนั้นสะท้อนให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นภาคเหนือ ควบคู่กับขนบความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนาของชาวล้านนาที่สืบทอดกันมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งตุงล้านนานั้นเป็นงานพุทธศิลป์ที่ประกอบและสร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ตุงสำหรับการใช้งานเพื่อประกอบพิธีกรรมของชาวล้านนา สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ตุงประเภทที่ใช้ในงานมงคล และตุงประเภทที่ใช้ในงานอวมงคล มีดังนี้

ตุ้มประเภทที่ใช้ในงานมงคล

ภาพที่ 5 ตัวอย่างตุ้มตัวเป้ง หรือตุ้มสิบสองราศี (ภาพซ้าย) และตัวอย่างตุ้มพญายอ หรือตุ้มไล่หมี (ภาพขวา)

Note: From © Wannuchad Likitmarnon 18/1/2021

ภาพที่ 6 ตัวอย่างตุ้มกระด้าง วัดท่าข้าม อำเภอมะแม่ง จังหวัดเชียงใหม่

Note: From © Wannuchad Likitmarnon 15/11/2020

ตุ้มประเภทที่ใช้ในงานอวมงคล

ภาพที่ 7 ตัวอย่างตุ้มสามหาง สร้างขึ้นโดยสล่าจิระเดชศิลป์
Note: From © Wannuchad Likitmarnon 20/10/2020

ภาพที่ 8 ตัวอย่างตุ้มฮ้างคน และตัวอย่างตุ้มแดง
Note: From © Wannuchad Likitmarnon 18/1/2021

ปรัชญาทางภาษากับการเป็นสื่อกลางการตระหนักรู้ในตนเอง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการตระหนักรู้ในตนเองของมนุษย์

การมีสติ (Consciousness) มีนักทฤษฎีจิตวิทยาชาวสหรัฐอเมริกาชื่อ โรลโล เมย์ (Rollo May) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีสติ หมายถึง กระบวนการทางความคิดที่มนุษย์สามารถเผชิญปัญหา โดยสามารถจัดการกับปัญหาได้ด้วยการวางแผน การตั้งเป้าหมายชีวิต ไปสู่การบรรลุศักยภาพ ทั้งนี้การมีสติที่ดีได้นั้นจะต้องมีการกระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขกับทุกฝ่ายไม่เฉพาะแต่เพียงตนเอง เนื่องจากมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นสังคม (Ungpra, 2003, p. 336)

ตัวแปรสำคัญเกี่ยวกับการมีสตินั้นมีนักทฤษฎีจิตวิทยาอีกท่านหนึ่งชื่อ อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) ได้กล่าวไว้ว่าประสบการณ์จากความสำเร็จของผู้อื่นจะมีผลเกี่ยวเนื่องต่อการชักจูงและสร้างแรงผลักดันในพฤติกรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของตนเองได้ ซึ่งประสบการณ์ที่เป็นตัวอย่างนั้น แบนดูรา อธิบายว่ามนุษย์มีความคิดและเหตุผลในการพิจารณาไตร่ตรองในสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับการเรียนรู้อยู่เสมอ ข้อคิดและประสบการณ์ที่ได้รับจากบุคคลอื่น จะเป็นผลในด้านบวกที่นำไปสู่ความสำเร็จกับตนเอง และจะเป็นตัวแปรสำคัญให้เกิดการมีสติในการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตได้ (Ungpra, 2003, p. 387 - 400)

การนำข้อคิด คติ สุภาษิตมาเป็นสื่อกลางให้เกิดการตระหนักรู้

ป้ายข้อคิด คติ ปรัชญาคำสอนที่ติดตั้งอยู่ภายในวัดเป็นตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นรูปแบบของการเตือนสติเพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงสัจธรรมชีวิต การได้อ่านปรัชญาคำสอนทางพุทธศาสนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านได้ตีความหมาย จะช่วยสร้างสติและข้อเตือนใจในการดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามจริยธรรมอันดีได้ ตัวอย่างป้ายข้อคิด คติ พุทธปรัชญาที่ติดอยู่ภายในวัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม) ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ที่สอดแทรกคติธรรมและปรัชญาชีวิตด้วยลักษณะของข้อความที่กระชับ จะทำให้ผู้อ่านพิจารณาตีความและทำความเข้าใจในเนื้อหาความหมายได้ด้วยตนเอง ซึ่งวิธีการใช้สื่อกลางเพื่อนำไปสู่การพิจารณาแบบเฉพาะตนในลักษณะนี้ สอดคล้องตามวิถีปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน

ภาพที่ 9 ป้ายข้อคิด คติ พุทธปรัชญาที่ติดอยู่ภายในวัดอุโมงค์ (สวนพุทธธรรม)

ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

Note: From © Wannuchad Likitmaron 9/12/2020

ข้อคิด คติ ปรัชญาชีวิตจากคำกล่าวของบุคคลสำคัญ หรือเป็นที่รู้จักในสังคมกว้าง เผยแพร่อยู่ในระบบอินเทอร์เน็ต มักมีคำเรียกติดปากว่า “โซเชียลมีเดีย” (Social Media) นั้น ในปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องทางที่สำคัญ ใช้เพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างกัน มีความสะดวกในการใช้งานจึงทำให้มีผู้ใช้บริการอยู่เป็นจำนวนมาก ประเด็นการเผยแพร่ข้อคิดในสื่อสังคมออนไลน์ที่มีบทบาทต่อคนในสังคมส่วนมากจะเป็นข้อความ ข้อคิด คติ ปรัชญาชีวิตที่มาจากศิลปิน นักร้อง และนักแสดง ซึ่งทั้งหมดจะเป็นกลุ่มคนที่อยู่ในกระแสความสนใจของคนในสังคม

ตัวอย่างข้อคิด คติ ปรัชญาชีวิตของบุคคลที่เป็นที่รู้จักเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์

- คุณ ตี๋ก ซีโร่ กล่าวว่า “เกิดมาชาติหนึ่ง ก่อนตาย ขอทำสิ่งดี ๆ ให้แก่เพื่อนมนุษย์เต็มทีก่อนเถอะ” (Cheewajitmedia, 2020A)

- คุณ เนาวรัตน์ ยุทธะนันท์ กล่าวว่า “การได้เรียนรู้เรื่องความตาย จากการเป็นจิตอาสาแต่งหน้าศพทำให้เราเข้าใจชีวิตมากขึ้น” (Cheewajitmedia, 2020B)

การเผยแพร่ข้อมูลในลักษณะของการแสดงข้อคิด คติ ปรัชญาชีวิตเพื่อสร้างการตระหนักรู้ต่อการดำเนินชีวิตจากบุคคลที่มีบทบาทต่อสังคม มักเลือกใช้ช่องทางสังคมออนไลน์ในการเผยแพร่ เนื่องจากสามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้มากและสะดวก และสามารถเผยแพร่ข้อมูลต่อได้ด้วยตนเองทันที จึงทำให้ข้อมูลถูกส่งผ่านระหว่างบุคคลต่อบุคคลไปจนถึงลักษณะของกลุ่มบุคคลได้อย่างรวดเร็ว

การใช้สื่อกลางเผยแพร่ข้อคิด คติสอนใจจะส่งผลสำเร็จได้นั้น อาจขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์เป้าหมายของผู้เผยแพร่ที่ปรารถนาจะให้เนื้อหาสื่อสารในทิศทางใด การจะเข้าใจเนื้อหาไปในทิศทางเดียวกันได้จะต้องประกอบไปด้วยโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงตัวแปรทางภาษา

ผลงานศิลปะที่เกี่ยวข้อง

ผลงานศิลปะที่เกี่ยวข้องได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อหาแนวทางการสร้างงานศิลปะของศิลปิน 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ผลงานศิลปะและข้อความ (Art and Text)

รูปแบบของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะนั้น แบ่งออกเป็นหลายประเภท ซึ่งข้าพเจ้าสนใจในศิลปะรูปแบบหนึ่งที่เรียกว่า “ศิลปะและภาษา (Art and Text)” คือ การใช้ภาษา ข้อความ และตัวอักษร โดยการใช้ในลักษณะทางภาษาศาสตร์ มาเป็นส่วนสำคัญในผลงานศิลปะรูปแบบต่าง ๆ ทั้งสองมิติ สามมิติ และประเภทภาพเคลื่อนไหว

การใช้ภาษาหรือข้อความเป็นตัวแทนของสัญลักษณ์ที่ให้ความหมายนั้น ศิลปินมีการใช้ภาษา ข้อความ หรือตัวอักษร อยู่สองประเภท ประเภทแรกจะแทนแนวความคิดทั้งหมดลงบนชิ้นผลงานสร้างสรรค์ และประเภทที่สองศิลปินพยายามจะสื่อสารถึงประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดลงไปบนผลงานสร้างสรรค์เพียงบางส่วน (Selby, 2009, p. 7)

ตัวอย่างผลงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับภาษา ข้อความ และตัวอักษร ข้อมูลศิลปินจำนวน 4 ท่านดังนี้

1) ลอว์เรนซ์ ไวน์เนอร์ (Lawrence Weiner)

ศิลปินชาวอเมริกัน เกิดในปี ค.ศ. 1942 เป็นที่รู้จักในศิลปินนาม Conceptual Art ทำงานศิลปะเกี่ยวกับการใช้ภาษา ตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1960 โดยใช้ภาษาและข้อความในการสื่อสารประเด็นจากประสบการณ์ในแต่ละช่วงชีวิต ไวน์เนอร์ได้กล่าวว่า การเติบโตในสังคมของชนชั้นกลางทำให้เกิดมุมมองในการตีความด้านภาษาที่แตกต่าง ข้อความบนผนังในพื้นที่สาธารณะเป็นเสมือนภาพสะท้อนของการถูกกดทับและแบ่งชนชั้นทางสังคม ดังนั้นศิลปินจึงใช้รูปแบบผลงานศิลปะด้วยข้อความทำหน้าที่แสดงออกเพื่อตอบโต้อำนาจทางสังคม ทั้งนี้ข้อความที่ศิลปินนำมาสร้างผลงานศิลปะนั้นจะมีที่มาจากเนื้อเพลง รอยสัก ผลงานกราฟฟิตี้ คำจากโปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ หรือภาษาตัวอักษรที่ศิลปินสนใจ โดยสร้างในลักษณะของตัวอักษรสี เป็นคำวลีสั้น เพื่อมุ่งหวังให้ผลงานศิลปะและข้อความสร้างอิทธิพลต่อการตีความของผู้รับชม (Artnet Worldwide Corporation, 2020A)

ภาพที่ 10 ลอว์เรนซ์ ไวน์เนอร์ (Lawrence Weiner) ผลงานชุด In Tandem With The Sands, 2018,
language + materials referred to, variable dimensions
Note: From Art Viewer, 2020

2) เจสัน โรดส์ (Jason Rhoades)

ศิลปินชาวอเมริกัน เกิดในปี ค.ศ.1965 โรดส์เป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงในการนำเอาหลอดไฟนีออน อุปกรณ์ไฟฟ้า รวมถึงเฟอร์นิเจอร์มาประกอบกัน การสร้างในลักษณะของผลงานศิลปะประเภทสื่อผสม โดยผลงานของโรดส์ มักมีเนื้อหาข้อความที่นำไปสู่ประเด็นการสื่อสารเรื่องวัฒนธรรมของผู้บริโภค เรื่องเพศ และประเด็นข้อคิดเห็น ในเรื่องกฎเกณฑ์ทางสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวกับการกำหนดคุณค่าเกี่ยวกับโลกของศิลปะ ซึ่งเป็นข้อจำกัดทางความคิด และการกำหนดรสนิยมในการทำงานศิลปะที่ปราศจากเสรีภาพ (Cuddy, 2020)

ภาพที่ 11 เจสัน โรดส์ (Jason Rhoades) ผลงาน “Tijuanatanjerchandelier”, 2006, Installation
Note: From Artnet Worldwide Corporation, 2020

3) ปิยรัศม์ ปิยพงษ์วิวัฒน์

ศิลปินชาวไทยที่สร้างผลงานศิลปะร่วมสมัยหลายด้าน ทั้งผลงานศิลปะกับข้อความ ภาพถ่าย ภาพเคลื่อนไหว และศิลปะจัดวาง เป็นต้น ซึ่งศิลปินมีประเด็นในการสร้างงานจากแรงบันดาลใจในสภาพแวดล้อมรอบตัวที่ได้เผชิญ อาทิ ประเด็นเรื่องเพศ ครอบครัว คนชายขอบ แรงงาน และประเด็นการเมือง

ผลงาน Messages from nowhere to nowhere, 2015 เป็นผลงานที่ศิลปินทำงานในโครงการ Thaillywood Artist Residency ที่จังหวัดชลบุรี ศิลปินสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้โดยนำแนวคิดของนักปรัชญา นักคิดและนักเขียน มาเป็นต้นทุนทางความคิด และมุ่งถ่ายทอดผลงานที่เกี่ยวกับประเด็นวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ ผลงานได้นำเอาข้อความมาเป็นส่วนสำคัญในการแสดงเนื้อหาสะท้อนความคับข้องใจกับสถานการณ์ความเป็นอยู่ ตลอดจนประเด็นเรื่องสถานการณ์การเมืองในช่วงเวลานั้น ภาษาจึงเป็นตัวแทนสะท้อนภาพของความคิดผ่านการกลั่นกรองของศิลปิน (Phimanrat, 2015)

ภาพที่ 12 ปิยรัศม์ ปิยพงษ์วิวัฒน์ ผลงาน : Messages from nowhere to nowhere, 2015.

Video (11:19 minutes, 16:9, silent), Photographs, dimensions variables

Note: From Piyapongwiwat, 2015

4) คามิน เลิศชัยประเสริฐ

ศิลปินชาวไทยที่สร้างผลงานศิลปะร่วมสมัยทั้งศิลปะประเภทภาพถ่าย ภาพพิมพ์ วาดเส้น จิตรกรรม ประติมากรรม และศิลปะจัดวาง ซึ่งในผลงานชุด “ก่อนเกิด หลังตาย” (Before Birth, After Death) ผลงานสื่อสารเหมือนปริศนาธรรม โดยผลงานสร้างสรรค์ประกอบไปด้วย ชิ้นผลงานประติมากรรมทั้งจากเซรามิกและหล่อโลหะที่มีรูปลักษณ์ของนักบวช กะโหลกมนุษย์ ซึ่งจะมีรายละเอียดของข้อความธรรมะ เพื่อมุ่งหวังให้ผู้ชมเกิดการกระตุ้นเตือนจิตสำนึก ผลงานทำหน้าที่เหมือนคำถามเพื่อรอให้ผู้ชมหาคำตอบ จากการได้อ่านทำความเข้าใจข้อความที่ปรากฏ (Lertchaiprasert, 2014)

ภาพที่ 13 คามิน เลิศชัยประเสริฐ ผลงานชุด : Before Birth, After Death (Sculpture). 2010 - 2014
Note: From Lertchaiprasert, 2014

2. ผลงานศิลปะจากลายตัด (Art of Cutting)

การสร้างลายตัด หรือการฉลุลายเพื่อสร้างเป็นผลงานศิลปะ อาจเริ่มต้นจากรากฐานทางเทคนิคด้วยวิธีการแกะสลักไม้ในวัฒนธรรมของประเทศจีน ซึ่งมีการพัฒนามาอย่างยาวนาน ตัวอย่างหนึ่งที่ประจักษ์ คือ วัฒนธรรมการประดิษฐ์แม่พิมพ์ไม้ของประเทศจีนในช่วงยุคสมัย พ.ศ. 288 เป็นต้นมา ชาวจีนได้คิดประดิษฐ์แม่พิมพ์ไม้ด้วยวิธีการแกะสลักบนแผ่นหิน และกระดูกสัตว์ เพื่อใช้ประทับลงบนดินเหนียว ช่วงเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 648 ชาวจีนเริ่มประดิษฐ์กระดาษจากเยื่อของต้นพีช อาทิ เยื่อจากต้นปอ แล้วจึงเริ่มพัฒนาวิธีการพิมพ์ลงสู่กระดาษ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาแม่พิมพ์ไม้ด้วยวิธีการตัดฉลุ หรือแกะสลักเป็นตัวอักษร และภาพในลักษณะต่าง ๆ เพื่อทำการพิมพ์สื่อสารเนื้อหาข้อมูลให้ได้เป็นวงกว้าง (Printing Technology, 2020)

คิริกามิ (Kirigami) คือ ศิลปะการตัดฉลุกระดาษ มีที่มาจากศิลปะการพับกระดาษของญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม หรือที่เรียกว่า โอริกามิ การตัดฉลุกระดาษเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะนั้นมีหลายรูปแบบ และมีวัตถุประสงค์ในการสร้างชิ้นที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความมุ่งหวังของศิลปินผู้สร้างสรรค์ ตัวอย่างศิลปินชาวอิตาลีท่านหนึ่งชื่อ Henriett Suzanne Bres ได้กล่าวไว้ว่าการพับ การตัดฉลุ สามารถทำให้เห็นถึงเทคนิคการสร้างรูปทรงเรขาคณิต แสดงลายเส้นร่องรอยของมุมที่เกิดจากการพับกระดาษ แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของรูปทรงจากการเชื่อมเส้นในตำแหน่งต่าง ๆ และยังมีศิลปินอีกหลายท่านที่ได้รับอิทธิพลจากการตัดฉลุลายไปสร้างเป็นรูปแบบเฟอร์นิเจอร์ (Trebbi, 2019, p. 6)

ภาพที่ 14 ตัวอย่างศิลปะการตัดลายแบบคิริกามิ (Kirigami)
Note: From Himeism, 2010

ตัวอย่างผลงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการตัดฉลุลาย ข้อมูลศิลปินจำนวน 3 ท่านดังนี้

1) นาโฮโกะ โคจิมะ (Nahoko Kojima)

นาโฮโกะ โคจิมะ ศิลปินหญิงชาวญี่ปุ่น เกิดในปี ค.ศ. 1981 เมืองเฮียวโงะ (Hyogo) ศิลปินมีความสนใจในด้านการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะจากการตัดกระดาษที่พัฒนามาจากเทคนิค คิริกามิ (Kirigami) ของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งในการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปินจะใช้เทคนิคการตัดฉลุกระดาษด้วยตนเองเป็นลวดลายกราฟิก โดยภาพรวมทั้งหมดของผลงานจะตัดฉลุขึ้นรูปด้วยกระดาษขาวเป็นลวดลายด้วยเส้นทึบขนาดแตกต่างกัน และสอดประสานเส้นในหลายลักษณะ อีกทั้งยังฉลุขึ้นผลงานให้ขาดเป็นส่วน เพื่อที่จะสามารถมองทะลุผ่านได้ และวิธีการติดตั้งจะใช้การจัดวางในลักษณะแขวนลอยอยู่เหนือพื้นห้องจัดแสดง (Kojima, 2020)

ภาพที่ 15 ผลงาน BYAKU, 2013, Paper cut sculpture, 200 x 100 cm single sheet paper
Note: From Kojima, 2013

2) คริส เนทร็อฟ (Chris Natrop)

คริส เนทร็อฟ ศิลปินชายชาวอเมริกัน เกิดในปี ค.ศ. 1967 วิสคอนซิน (Wisconsin) ศิลปินได้สนใจในผลงานศิลปะประเภท 2 มิติ ที่สร้างขึ้นด้วยวัสดุกระดาษ โดยศิลปินมุ่งเน้นการพัฒนาผลงานจากเทคนิคฉลุ และตัดกระดาษ เพื่อนำไปสู่การสร้างสมาธิจากการตัดฉลุ ซึ่งผลงานหลายชิ้นได้ใช้วิธีการตัดฉลุอย่างอิสระ ไม่ได้กำหนดหรือวางแผนล่วงหน้า (Chris Natrop, 2011)

ภาพที่ 16 ผลงาน Chris Natrop, Ultra Vivid Aftermath 1 - 9, 2016, Acrylic, Aluminum Powder, Paper, Wood Frame, 80 x 80 Inches All, 26 x 26 Inches Each
Note: From Christ Natrop (2016)

3) แคล เลน (Cal Lane)

ศิลปินหญิงชาวแคนาดา อาศัยอยู่ในรัฐโนวาสโกเชีย (Nova Scotia) เกิดในปี ค.ศ 1968 สนใจในเรื่องของวัสดุเป็นหลัก โดยเฉพาะวัสดุที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม และอุตสาหกรรมประเภทโลหะ ซึ่งจะนำมาสร้างเป็นผลงานประติมากรรมที่ฉลุเป็นลวดลายดอกไม้ ลวดลายผ้าลูกไม้ และลวดลายสัญลักษณ์แทนความหมายในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิง แสดงถึงความสัมพันธ์ผ่านผลงานประติมากรรมโลหะที่ถูกสร้างด้วยวิธีฉลุอย่างประณีตสวยงาม จนทำให้ผู้ชมสัมผัสสถานะเดิมของวัสดุโลหะที่บิ่นแข็ง (September Gallery, 2016)

ภาพที่ 17 ผลงาน Cal Lane, Covet Rug Drum, 2009, Plasma - cut oil drum, 58 x 87 x 164 cm
Note: From Bydealers, 2019

วิธีดำเนินการวิจัย

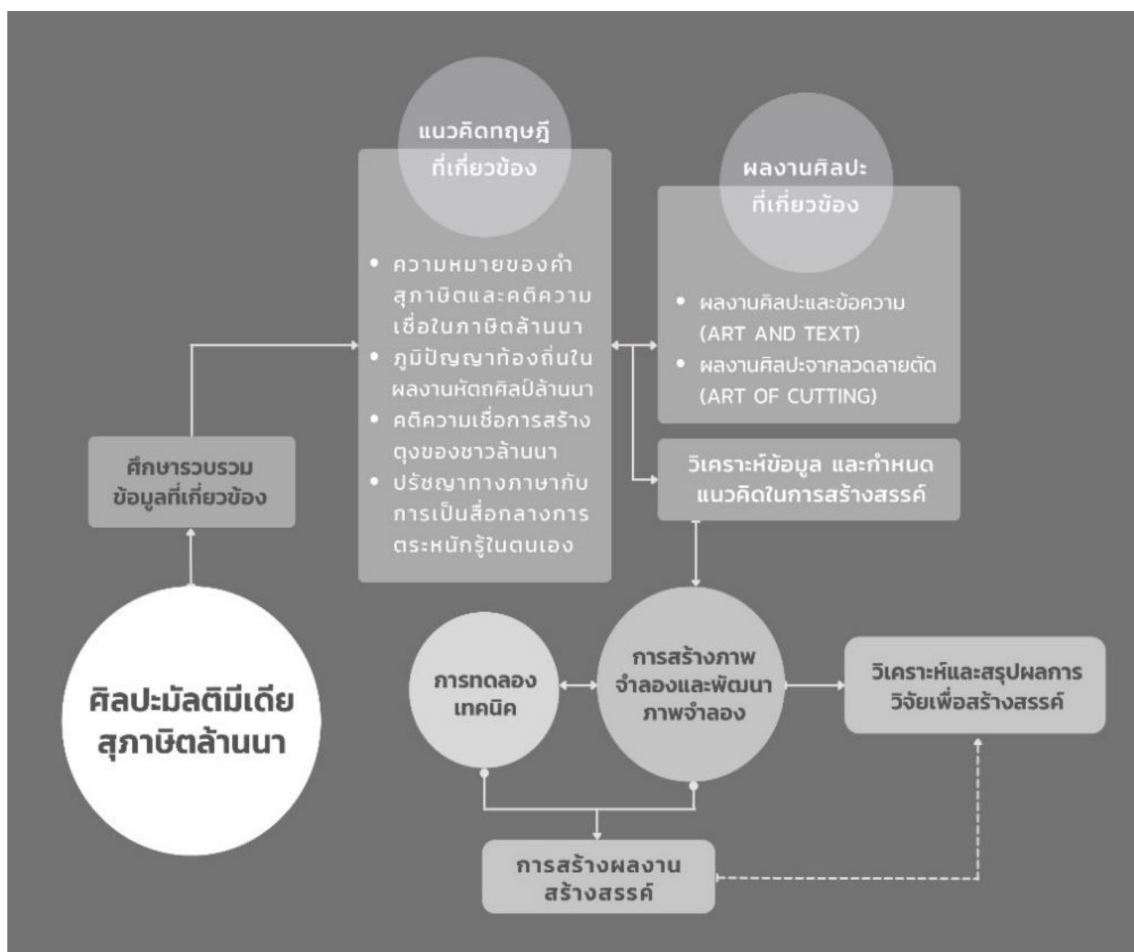
การวิจัยเพื่อสร้างสรรค์ “ศิลปะมัลติมีเดียสู่ภาษิตล้านนา” ใช้วิธีการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ (Creative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคติความเชื่อ คำสุภาษิตล้านนา และทัศนศิลป์ในล้านนา สู่แนวทางการสังเคราะห์เป็นผลงานสร้างสรรค์ศิลปะแบบร่วมสมัยในเชิงทดลอง โดยมีการศึกษาและเก็บข้อมูล 2 ส่วน ดังนี้

1. การศึกษาภาคเอกสาร หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ออนไลน์ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นคติความเชื่อในคำสุภาษิตล้านนา ภูมิปัญญาด้านทัศนศิลป์ล้านนา และการศึกษาค้นคว้าข้อมูลศิลปะแบบร่วมสมัย
2. การเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการบันทึกภาพถ่ายในส่วนของขั้นตอนการผลิตผลงานด้านทัศนศิลป์ล้านนา โดยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ แยกประเด็น และจัดเป็นหมวดหมู่ สังเคราะห์สู่การสร้างสรรค์ศิลปะมัลติมีเดียสู่ภาษิตล้านนา

ผลการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำสุภาษิตล้านนา อาทิ คำสุภาษิตล้านนามีลักษณะเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่ใช้สื่อสารให้เกิดสติแก่บุคคลทุกระดับ คำสุภาษิตล้านนานั้นสัมพันธ์กับคติความเชื่อในล้านนา และมีแนวทางที่เหมาะสมต่อการสื่อสารข้อคิดกับคนในท้องถิ่นภาคเหนือ โดยแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแบบร่วมสมัย สร้างประสบการณ์ใหม่ให้เกิดความเข้าใจในภาษาท้องถิ่น การปรับสร้างให้อยู่ในลักษณะของผลงานศิลปะแบบร่วมสมัยจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะสื่อสารอย่างเป็นสากล
2. ได้องค์ความรู้ในกระบวนการวิจัยและการพัฒนากระบวนการสื่อสารผ่านงานศิลปะ ที่มุ่งเน้นให้ผู้รับชมได้อ่านข้อความภาษาที่ปรากฏอยู่ในผลงาน ได้พัฒนาคำสุภาษิตล้านนาร่วมกับศิลปะในเชิงทดลอง ทั้งรูปแบบมัลติมีเดียและสื่อผสม ช่วยให้เกิดการจดจำ ชิมชั้สุภาษิตล้านนา และให้เกิดอรรถรสในการรับชมผลงานศิลปะ
3. ได้องค์ความรู้ในการนำเอาคำสุภาษิตล้านนามาปรับการสร้างและเผยแพร่ในรูปแบบผลงานศิลปะเพื่อสื่อสารกับสังคมในลักษณะของผลงานศิลปะมัลติมีเดีย ทำให้เกิดการรับรู้เนื้อหาความหมายที่แตกต่างจากการรับรู้คำสุภาษิตโดยทั่วไป วิธีการสื่อสารด้วยการสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะได้เกิดการบูรณาการทั้งคำสุภาษิตล้านนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านทัศนศิลป์ล้านนา ประเภทการฉลุดัดลายกระดาษเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากนี้เนื้อหาของข้อคิดในคำสุภาษิตล้านนาได้มีส่วนในการพัฒนาความคิด สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตในแนวทางพุทธศาสนิกชนที่พึงปฏิบัติตนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

กระบวนการสร้างสรรค์

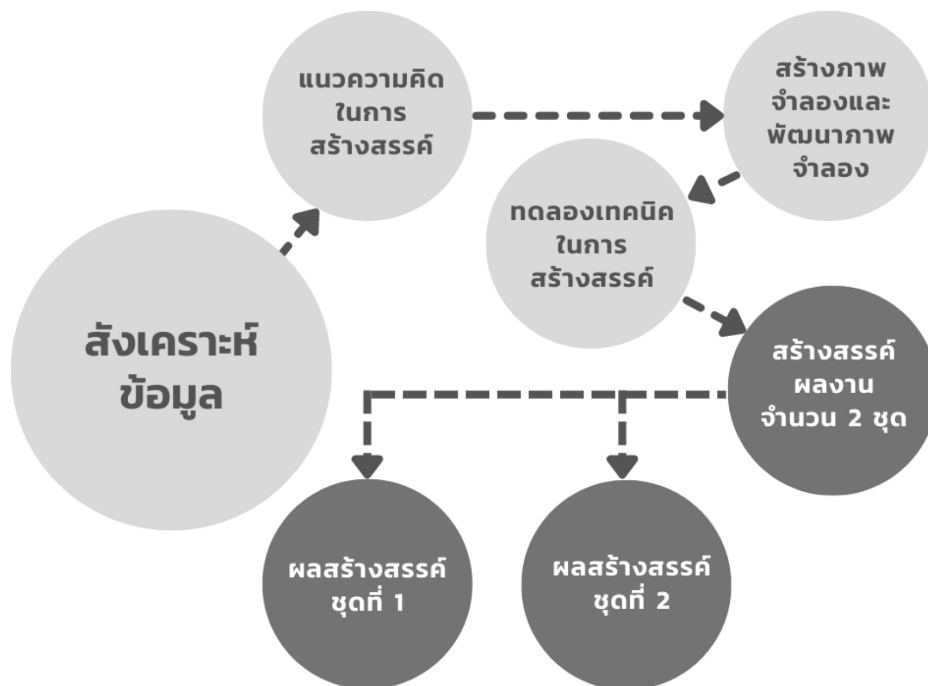

ภาพที่ 18 กระบวนการสร้างสรรค์

Note: From © Wannuchad Likitmarnon 6/6/2022

แนวความคิดในการสร้างสรรค์

นำเสนอผลงานศิลปะมีเดียสมัยใหม่ด้วยการนำเอาคำสุกษัตริย์ล้านนาเป็นสื่อกลางในการกระตุ้นให้คนในสังคมได้
 จดจ่อ และให้เกิดการตระหนักถึงจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างสันติ โดยเชื่อว่างานศิลปะ
 ที่ใช้ข้อคิด คติ ข้อความเป็นสาระสำคัญในการสื่อสารนั้น จะทำให้เกิดประสบการณ์ที่แตกต่างจากการเรียนรู้ คติ
 ความเชื่อและค่านิยมจากคำสุกษัตริย์ล้านนาในรูปแบบเดิม

ภาพที่ 19 ขั้นตอนการสังเคราะห์ข้อมูลสู่แนวทางการสร้างสรรค์

Note: From © Wannuchad Likitmarnon 6/6/2022

ผลงานสร้างสรรค์จากหัวข้อวิจัยเรื่อง “ศิลปะมัลติมีเดียสู่ภาษิตล้านนา” แบ่งการนำเสนอเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ผลงานฉลุลงลายลงบนแผ่นสติ๊กเกอร์และติดลงบนแผ่นอะคริลิกใส และผลงานภาพเคลื่อนไหว คำสุภาษิตล้านนา ซึ่งจะวิเคราะห์และอธิบายรายละเอียดในส่วนต่าง ๆ ของผลงาน อาทิ ประเด็นของการแทนค่าความหมาย การได้รับอิทธิพลจากผลงานทัศนศิลป์ล้านนาสู่การพัฒนา การนำเอาคำสุภาษิตล้านนามาปรับการสร้างในรูปแบบศิลปะมัลติมีเดีย และ 2) การได้รับอิทธิพลศิลปะของศิลปินสู่การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ โดยจะอธิบายไว้ดังนี้

ผลงาน “ลวดลายฉลุคำสุภาษิตล้านนา” ชุดที่ 1: ผลงานสร้างสรรค์ฉลุลวดลายลงบนแผ่นสติ๊กเกอร์ผ้าขาวขุ่น สติ๊กเกอร์พอยล์เงิน และติดตั้งซ้อนชั้นปรากฏเป็นคำสุภาษิตล้านนาบนแผ่นอะคริลิกใส จำนวน 10 ชั้นผลงาน

ภาพที่ 20 ผลงาน “ลวดลายฉลุคำสุภาษิตล้านนา” ชั้นที่ 1 - 3

Note: From © Wannuchad Likitmaron 26/2/2021

วิเคราะห์การแทนค่าความหมาย “ลวดลายฉลุคำสุภาษิตล้านนา”

ผลงานสร้างสรรค์ที่ฉลุลวดลายลงบนแผ่นสติ๊กเกอร์ผ้าขาวขุ่น สติ๊กเกอร์พอยล์เงิน และติดลงบนแผ่นอะคริลิกใส ซ้อนชั้น ได้จัดสร้างด้วยกันจำนวน 10 ชั้นผลงาน ซึ่งใช้เทคนิคการฉลุดัดคำสุภาษิตล้านนา และลวดลายเครือล้านนาด้วยเครื่องเลเซอร์คัท (Laser - cut) โดยได้เริ่มต้นกระบวนการผลิตจากการออกแบบลวดลายให้อยู่ในลักษณะเช่นเดียวกับตุ๊กล้านนา แบบลายบนชั้นผลงานแตกต่างกันทั้ง 10 ชั้น รายละเอียดด้านล่างสุดของชั้นลายที่ซ้อนทับนั้น ได้นำเอาคำสุภาษิตมาปรับการสร้างให้เข้ารูปตัวอักษร ล้อไปกับลายเครือล้านนา โดยเทคนิควิธีการฉลุลวดลายส่วนใหญ่จะประยุกต์จากเทคนิคการตัดลายต้นแบบด้วยมือเป็นสำคัญ

ผลงานทั้ง 10 ชั้น ปรากฏคำสุภาษิตล้านนาจำนวน 10 ประโยคจากหนังสือ คำสุภาษิตล้านนาเทียนส่องใจ (คติสอนใจ ชาวล้านนาไทย) ของศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. มณี พะยอมยงค์ (Payomyong 2007, p. 29 - 173) และหนังสือชุด ล้านนาคติ ถ้อยคำสำนวนล้านนา เล่ม 1 ของ สนั่น ธรรมธิ (Thammathi 2017, p. 44 - 295) ซึ่งจะมีคำสุภาษิตล้านนา ดังนี้

1. **อุ๊หื้อเพื่อนฮัก ยากนักจักหวัง อุ๊หื้อเพื่อนซังกำเดียวก็ได้** : มีความหมายว่า คำพูดสามารถทำให้เกิดความพอใจ รักใคร่ ชอบพอกัน นั้นเป็นเรื่องยากที่จะพูดให้เกิด การเกลียดชัง ซึ่งตรงกับคำสุภาษิตไทยที่กล่าวว่า “การพูดดีเป็นศรีแก่ตัว พูดชั่วทำตัวให้ปราศรัย” (Payomyong, 2007, p. 29)
2. **จับใจงู บ่ขูใจเขียด จับใจเปี้ยด บ่จับใจไม้คาน** : มีความหมายว่า งูพอใจแต่เขียดไม่พอใจ ไม้คานเหมาะสมแล้วแต่ไม่เหมาะสมกับตะกร้า เป็นลักษณะของคำสุภาษิตล้านนาที่เปรียบเปรยถึงธรรมชาติของงู ที่มักจะมองกบ เขียด คางคก เป็นเพียงอาหาร ส่วนไม้คานเป็นเครื่องมือหาบตะกร้า หากไม้คานไม่แข็งแรงพอจะรับน้ำหนักตะกร้า ได้ก็จะหัก คำสุภาษิตล้านนาจึงกล่าวในเนื้อหา ที่มุ่งให้ผู้อ่านมีความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่น ซึ่งมีความสามารถแตกต่างกัน (Payomyong, 2007, p. 129)
3. **เพิ่นฮู้ ยูโทษมาถู กำคอง ผู้พิชใส่หน้า** : มีความหมายว่า คนอื่นเขาไม่รู้เรื่องผลึกเอาโทษมาใส่ตัว เป็นการเปรียบเปรยเสมือนว่า จับคองให้พ้นพิชใส่หน้า ซึ่งคนที่อาศัยร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุขนั้นเกิดจากความไม่เบียดเบียนกัน การกล่าวหาให้ร้ายใส่กันแล้วแต่ไม่ทำให้เกิดความสงบสุข คำสุภาษิตล้านนาประโยคนี้จึงเป็นแนวทางเตือนใจให้ผู้อ่านดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม โดยไม่กล่าวร้ายต่อผู้อื่น (Payomyong, 2007, p. 155)
4. **ฝนตกชืชานเอื้อน หม่าชื้อเอื้อนนานตาย** : มีความหมายว่า การเปรียบเปรยถึงฤดูกาลในธรรมชาติ เมื่อฝนตกลงมาปรอยๆ นานๆ ก็จะหยุด เช่นเดียวกับสุนัขขี้ร้อนที่ไม่ตายง่ายๆ เนื้อหานี้จะเกี่ยวข้องกับการเตือนสติเตือนใจให้ผู้อ่านได้ละเว้นต่ออบายมุข การละเว้นเป็นสิ่งที่ทำยาก เช่น การดื่มสุรา และไม่รักษาศีลธรรม ก็ย่อมเสมือนความเรื้อรังของโรคจากพฤติกรรมที่แก้ไขได้ยาก ประดุจฝนตกปรอยๆ หรือหม่าชื้อร้อนหายจากโรคภัยได้ยาก (Payomyong, 2007, p. 165)
5. **แมงงูนมกจิ้นเน่า แมงเม่ามกตอมไฟ** : มีความหมายว่า แมลงวันนั้นชอบเนื้อที่เน่า และแมลงเม่าชอบเล่นดวงไฟ การนิยามความเป็นธรรมชาติของสัตว์ประเภทแมลงวัน ว่าชอบของเน่าเหม็น เสมือนคนพาลจะนิยมชมชอบในสิ่งที่ไม่ดี และแมลงเม่าชอบเล่นดวงไฟก็เสมือนกับการอุปมา ดังคนโง่ที่ปราศจากสติปัญญาที่จะวิเคราะห์หาเหตุและผล (Payomyong, 2007, p. 173)
6. **กินจิ้นหื้อกิดเตงหาลูก กินดุกหื้อกิดเตงหาหมา** : มีความหมายว่า ถ้าได้กินเนื้อสัตว์ ก็ให้นึกถึงลูก ถ้าได้ทะเคราะห์ดุก ให้นึกถึงสุนัขที่เลี้ยงเอาไว้ เป็นคำสุภาษิตล้านนาที่มุ่งเตือนผู้อ่าน ว่าหากวันใดที่ประสบความสำเร็จในชีวิตแล้วนั้น จงอย่าได้ลืมหรือทอดทิ้งคนที่เคยให้ความช่วยเหลือ (Thammathi, 2017, p. 44)
7. **ก้าขายปุดตีน ดิกว่าฮีนอยู่บ้านบ่ตาย** : มีความหมายว่า เดินทางไปค้าขายแล้วขาดทุน ก็ยังดีกว่าคนที่ทำอะไรอยู่เพียงแต่ที่บ้านอย่างไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งแนวทางสำนวนล้านนาจะมุ่งสอนให้ผู้อ่านไม่ควรปล่อยเวลาให้ล่วงเลยอย่างไม่เป็นประโยชน์ ควรจะฝึกฝนในการสร้างประโยชน์ในเรื่องของการประกอบอาชีพ (Thammathi, 2017, p. 132)

8. คนหนุ่มเอาตางเกี้ยว คนเก่าเอาตางปาย : มีความหมายว่า คนอายุน้อยกว่าให้ยกส่วนโคน ส่วนคนอายุมากแล้วนั้นให้ยกส่วนปลาย เสมือนคติเตือนใจว่า การครองตนที่ควรจะต้องเป็นคนรู้จักแยกแยะในเรื่องของความเหมาะสม โดยคำสุภาษิตล้านนากล่าวถึงความเหมาะสมตามช่วงวัย เปรียบเปรยว่าคนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว มีเรี่ยวแรงที่ดีกว่า ดังนั้นจึงให้ทำงานที่หนักกว่าคนที่ชราภาพทางร่างกาย (Thammathi, 2017, p. 164)

9. ตกก่อนเป็นขุน ตกหลังเป็นไพร่ : มีความหมายว่า ถึงก่อนจะได้เป็นขุน ถึงภายหลังจะได้เป็นไพร่ คำสุภาษิตล้านนานี้ได้นิยามถึงผู้ที่มีความพร้อม กระตือรือร้น เองงานเอการ ย่อมเป็นผู้มีโอกาสที่ดีกว่าคนที่เกียจคร้านไม่เอาใจใส่ต่อการดำเนินชีวิต (Thammathi, 2017, p. 242)

10. นอนตีสุงห้อนนอนขว้า นอนตี่ต่ำห้อนนอนหงาย : มีความหมายว่า นอนที่สูงให้นอนคว่ำ นอนที่ต่ำให้นอนหงาย เป็นการนิยามถึงการได้มาซึ่งยศ หรือตำแหน่งที่สูงศักดิ์ แล้วควรมองลงมาดูผู้ที่ต่ำกว่าผู้ได้การบังคับบัญชา และหากปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติงานโดยอย่าให้เกิดข้อบกพร่องจากหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบ (Thammathi, 2017, p. 295)

ทุกประโยคคำสุภาษิตล้านนามีเนื้อหาและประเด็นความหมายแตกต่างกัน แต่เน้นย้ำถึงเรื่องการให้ข้อคิดเตือนสติในการพิจารณาชีวิต และการปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ รูปลักษณะของผลงานทั้งหมดได้หยิบยืมวิธีการสร้างรูปทรงเสมือน ธง หรือ ตุง เนื่องจากต้องการประยุกต์ใช้อัตลักษณ์ในเชิงศิลปวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์ล้านนา เพื่อจะสามารถสร้างการจดจำได้ง่ายในรูปลักษณะของผลงานศิลปะ

ภาพที่ 21 ผลงาน “ลวดลายฉลุคำสุภาษิตล้านนา” ชั้นที่ 4 - 7

Note: From © Wannuchad Likitmarnon 26/2/2021

การพัฒนาเทคนิคฉลุลายตัดกระดาษจากแนวทางการศึกษาเทคนิค คิริงามิ (Kirigami) ของศิลปินชาวญี่ปุ่น และเทคนิคการตัดฉลุลายกระดาษในศิลปวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์ล้านนา เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดมิติของการบูรณาการเข้าสู่การผลิตและสร้างเป็นผลงานศิลปกรรมแบบร่วมสมัย

ผลงานสร้างสรรค์ชุดนี้ แม้ไม่ได้ฉลุตดลวดลายลงบนกระดาษ เช่นเดียวกับเทคนิคผลิตตุ๊กตกระดาษแบบดั้งเดิม ก็ยังคงแสดงอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมด้านหัตถศิลป์ล้านนาผ่านลวดลายได้ การเลือกใช้วัสดุ และทดลองสร้างสรรค์ด้วยการฉลุลายสติ๊กเกอร์ผ้าขาวขุ่น ฉลุลายสติ๊กเกอร์พอยล์เงิน และอะคริลิกใสซ้อนชั้นนั้น แสดงผลได้ตามต้องการ เกิดมิติของภาพจากลวดลายผสมผสานร่วมกับประโยคอักษรสื่อภาษาสุภาษิตล้านนาได้น่าสนใจเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 22 ผลงาน “ลวดลายฉลุคำสุภาษิตล้านนา” ชั้นที่ 8 - 10

Note: From © Wannuchad Likitmaron 26/2/2021

ท้ายที่สุดผลงานชุด “ลวดลายฉลุคำสุภาษิตล้านนา” ได้นำเอาประโยค ภาษา คำสุภาษิตล้านนา และลวดลายหัตถศิลป์ล้านนา มาปรับการสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคร่วมสมัย การค้นคว้าบูรณาการด้านต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เป็นแนวทางสนับสนุนการสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นให้เกิดการทดลอง เพื่อให้เกิดแนวทางการปรับสร้างงานในรูปแบบใหม่ทั้งสิ้น

ผลงาน “ภาพเคลื่อนไหวคำสุภาษิตล้านนา” ชุดที่ 2 : ผลงานสร้างสรรค์ที่นำเอาเทคนิคการฉายภาพเคลื่อนไหวเป็นคำสุภาษิตล้านนาที่สื่อสารเป็นประโยคข้อความ คำสุภาษิตล้านนา จำนวน 10 ประโยค ซึ่งจะเปิดฉายภาพเคลื่อนไหวสองมิติด้วยเครื่องโปรเจคเตอร์ลงบนผืนผ้า

ภาพที่ 23 ผลงานสร้างสรรค์ “ภาพเคลื่อนไหวคำสุภาษิตล้านนา” และตัวอย่างบางส่วนของภาพเคลื่อนไหวคำสุภาษิตล้านนา “กินจิ้นหื้อกิดเต็งหาลูก กินดูกหื้อกิดเต็งหาหมา”

Note: From © Wannuchad Likitmarnon 26/2/2021

วิเคราะห์การแทนค่าความหมาย “ผลงานภาพเคลื่อนไหวคำสุภาษิตล้านนา”

ผลงานสร้างสรรค์คำสุภาษิตล้านนาที่นำมาปรับให้อยู่ในลักษณะของภาพเคลื่อนไหว (Motion Graphic) โดยประโยคคำสุภาษิตล้านนาที่ได้นำมาพัฒนาออกแบบการเคลื่อนไหวนั้น จะเป็นชุดคำสุภาษิตที่มีปรากฏในผลงานชุดแรก เพื่อมุ่งให้เกิดเนื้อหาเข้าสู่ผลงานทั้งสองชุด ซึ่งการออกแบบผลงานชุดที่สองนี้ได้ออกแบบการเคลื่อนไหวตัวอักษรในหลายลักษณะให้มีวิธีการอ่านที่หลากหลาย ภายใต้การควบคุมและสร้างเอฟเฟกต์ภาพเคลื่อนไหวด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์

ผลปรากฏด้านภาพเคลื่อนไหวให้ข้อความที่ปรากฏขึ้นมีขนาดที่แตกต่างกัน โดยลักษณะของการเคลื่อนไหวอักษรคำสุภาษิตล้านนา ให้มีวิธีการเคลื่อนไหวที่ในลักษณะ ทั้งขยายออกจากจุดกลางของพื้นผ้า เคลื่อนเข้ามาจากด้านข้าง ทั้งสี่ด้านของพื้นผ้า และสว่างเปิดให้ตัวอักษรปรากฏขึ้น แล้วจึงมีตกลงในส่วนต่าง ๆ ของพื้นผ้ารองรับการฉาย ซึ่งตัวอักษรคำสุภาษิตล้านนาจะมีค่าน้ำหนักความเข้มข้นชัดที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เกิดมิติด้านภาพที่มีความน่าสนใจ อีกทั้งยังช่วยให้ผู้รับชมสามารถแยกแยะประโยคคำสุภาษิตล้านนาได้ง่ายในขณะที่อ่าน วิธีการสื่อสารประโยคคำสุภาษิตล้านนาในลักษณะภาพเคลื่อนไหว จึงเป็นสาระสำคัญในการเลือกพัฒนาเข้าสู่การผลิตและสร้างเป็นผลงานมัลติมีเดียในเชิงทดลองเพื่อสนับสนุนให้เกิดการติดตามรับชม และเป็นแนวทางการนำเอาคำสุภาษิตล้านนามาเป็นเนื้อหาของผลงานศิลปะแบบร่วมสมัย

ภาพที่ 24 ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ภาพเคลื่อนไหวคำสุภาษิตล้านนา
“ก้าขายปุดดิน ดิกว่าอินอยู่บ้านบ่อดาย”

Note: From © Wannuchad Likitmaranon 26/2/2021

ภาพที่ 25 ตัวอย่างผลงานสร้างสรรค์ภาพเคลื่อนไหวคำสุภาษิตล้านนา
“ตกลูกเป็นขุน ตกลูกเป็นไฟ”

Note: From © Wannuchad Likitmaron 26/2/2021

วิเคราะห์การได้รับอิทธิพลจากผลงานด้านทัศนศิลป์ล้านนาสู่การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์

การนำเอาวิธีตัดฉลุลายกระดาษในผลงานด้านทัศนศิลป์ล้านนามาพัฒนาเข้าสู่ผลงานสร้างสรรค์ศิลปะมัลติมีเดีย สุภาษิตล้านนานั้น ได้ศึกษาแนวทางการสร้างลวดลายกระดาษจากผู้ชำนาญด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในผลงาน ทัศนศิลป์ล้านนา และพัฒนาต่อยอดด้วยการออกแบบลายเครือล้านนา ให้เหมาะกับแนวทางการวิจัยในครั้งนี้ โดยทำการฉลุตัดกระดาษที่ปรากฏอัตลักษณ์ด้านทัศนศิลป์ล้านนาขึ้นมาใหม่ให้มีความแตกต่างกันในแต่ละชิ้นซึ่งเป็นผลงานในชุดที่ 1

เมื่อได้ต้นแบบลายกระดาษแล้ว จึงนำเข้าสู่การออกแบบตัวอักษร ซึ่งจะใช้วิธีเรียงคำ ข้อความ เป็นประโยคที่สามารถอ่านเป็นคำสุภาษิตล้านนาเพื่อสื่อสารความหมายตามเนื้อหาของแต่ละประโยค โดยตำแหน่งของการจัดวางตัวอักษรภายในชิ้นผลงานย่อยนั้น จะยึดตามโครงสร้างภายนอกของชิ้นผลงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นตุ่งทั้ง 10 ชิ้น ทั้งนี้การออกแบบตัวอักษรข้อความก็จะคำนึงถึงการออกแบบลวดลายภายในให้สอดคล้องไปตามรูปทรงของลายตัดกระดาษต้นแบบ

การศึกษานำมาซึ่งการทดลองปรับเปลี่ยนวัสดุ โดยได้นำเอาการฉลุตัดกระดาษด้วยเครื่องตัดเลเซอร์ เพื่อให้สามารถนำมาติดลงบนแผ่นอะคริลิก และประกอบชิ้นขึ้นกันได้ ซึ่งเป็นเทคนิคในการสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างจากงานทัศนศิลป์เดิม สำคัญของการนำตัวอักษรคำสุภาษิตล้านนามาทำหน้าที่สื่อสารเป็นคำอ่านนั้นเพื่อให้เกิดการพิจารณาตามเนื้อหาความหมายของคำสุภาษิตในแต่ละประโยค

ผลงานชุดที่ 1 “ลวดลายฉลุคำสุภาษิตล้านนา” จึงแสดงให้เห็นแนวทางหนึ่งในการต่อยอดด้านหัตถศิลป์ล้านนา ในเทคนิคการฉลุลายกระดาษที่คนในท้องถิ่นภาคเหนือคุ้นเคย ให้เกิดความแตกต่างผ่านกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดแนวทางการบูรณาการด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นกับการสร้างผลงานศิลปะเผยแพร่ไปสู่ความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น

วิเคราะห์การนำเอาคำสุภาษิตล้านนามาปรับการสร้างในรูปแบบผลงานศิลปะมัลติมีเดีย

ผลงานวิจัยศิลปะมัลติมีเดียกับสุภาษิตล้านนา ได้นำเอาคำสุภาษิตล้านนาที่มีเนื้อหาสื่อสารความหมาย สะท้อนแนวคิดกับผู้อ่าน มุ่งหวังเพื่อให้ผู้อ่านพิจารณาตนเอง ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมให้เกิดสติ เพิ่มภูมิความรู้นำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างสันติ โดยคำสุภาษิตทั้งหมดในผลงานวิจัยครั้งนี้ ได้คัดสรรมา 10 ข้อความ พัฒนาเป็นผลงานสร้างสรรค์จำนวน 2 ชุด โดยผลงานชุดที่ 1 จะนำเอาคำอ่านในลักษณะของการออกเสียงภาษาล้านนามาสร้างเป็นกราฟิกตัวอักษร จัดเรียงออกแบบตามรูปทรงของ ธง หรือ ตุง ที่แตกต่างกัน และในผลงานสร้างสรรค์ชุดที่ 2 จะนำเอาคำสุภาษิตล้านนาทั้งหมดมาสร้างเป็นภาพเคลื่อนไหว (Motion Graphic) ตัวอักษรในลักษณะต่าง ๆ เปิดฉายลงบนผืนผ้าขาวโปร่งบาง จะมีการอธิบายความหมาย คำที่ออกเสียงด้วยภาษาล้านนาในแต่ละประโยค เพื่อให้ผู้อ่านได้เกิดความเข้าใจเนื้อหาความหมายของคำสุภาษิตล้านนาได้

สาระสำคัญของการนำเอาคำสุภาษิตล้านนามาปรับเข้าสู่การสร้างผลงานศิลปะแบบร่วมสมัยนั้น เกิดจากผู้วิจัยเล็งเห็นถึงคุณค่าจากปรัชญาทางภาษาที่คนรุ่นเก่าได้คิดประดิษฐ์ประโยคคำสุภาษิตให้คนในสังคมได้อ่าน เพื่อเกิดสติและการถูกคิด โดยคติธรรมมักสอดคล้องกับแนวทางเฝ้าดำเนินชีวิต และส่งเสริมด้านจริยธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา ผู้วิจัยเชื่อว่าแนวทางศาสนามีส่วนสำคัญในการกลมเกลียวให้คนในสังคมอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คำสุภาษิตล้านนานั้นมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีเนื้อหาสอดคล้องกับปรัชญาคำสอนด้านศาสนา อาจมีส่วนสำคัญที่ช่วยให้เกิดสติยับยั้งชั่งใจ ละเว้นต่อการประพฤตินในทางที่ไม่ควร ถึงแม้กาลเวลาผ่านไปจากคนรุ่นสู่รุ่น วัฒนธรรมการใช้ภาษาท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญต่อการสื่อสาร จึงเป็นประเด็นสำคัญในการนำเอาคำสุภาษิตล้านนา มาเป็นแนวทางในการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยนี้

วิเคราะห์การได้รับอิทธิพลศิลปะของศิลปินสู่การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์

ผลงานสร้างสรรค์ในหัวข้อวิจัยศิลปะมัลติมีเดียสุภาษิตล้านนา ผู้วิจัยได้นำเอาข้อศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานศิลปะที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์สู่การสร้างสรรคในหัวข้อวิจัยครั้งนี้ ประเด็นของการรับอิทธิพลจากแนวทางการศึกษาผลงานศิลปะของศิลปิน 2 กลุ่ม คือ ผลงานศิลปะและข้อความ (Art and Text) และผลงานศิลปะจากลายตัด (Art of Cutting) มีรายละเอียดในการพัฒนาเข้าสู่ผลงานสร้างสรรค์ดังนี้

ตัวอย่าง แนวทางของศิลปินสู่การพัฒนาผลงานสร้างสรรค์

ผลงานศิลปะจากลายตัดของ คริส เนทროฟ (Chris Natrop) ได้ใช้วิธีการประดิษฐ์ขึ้นผลงานศิลปะจากการตัด ลวดลายกระดาษในลักษณะต้นสด (Improvisation) ให้เกิดภาพแบบฉับพลัน โดยไม่มีการวางแผนในการออกแบบ ลาย และจะนำลวดลายที่ตัดขึ้นแบบต้นสดมาร้อยเรียงเป็นเรื่องราวให้เกิดเนื้อหาใหม่ในผลงานศิลปะของศิลปิน แต่ละชุด การตัดฉลุทำให้เกิดช่องว่างระหว่างลวดลาย และเมื่อนำมาทับซ้อนกันก็จะทำให้ชิ้นผลงานมีมิติของภาพ ซึ่งข้าพเจ้าได้นำเอาวิธีการในการซ้อนชั้นของลาย ตัดกระดาษมาพัฒนาอยู่ในชิ้นผลงานสร้างสรรค์ชุดที่ 1 โดยได้ แทนค่าความหมายของกระดาษให้อยู่ในลักษณะของลวดลายตัดฉลุบนแผ่นสติ๊กเกอร์ที่พื้นสีทึบบนแผ่นอะคริลิก สี โดยจะวางทับซ้อนให้เกิดภาพปรากฏ ซึ่งจะสามารถสร้างความน่าสนใจขึ้นได้ ผนวกกับผลงานชุดที่ 1 ต้องการ นำเอาตัวอักษรในลักษณะข้อความมาสร้างสรรค์รวมอยู่ในลวดลายฉลุ จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการซ้อนชั้นเพื่อให้ ลวดลายและตัวอักษร ทำงานอยู่ร่วมกันภายในชิ้นผลงานได้อย่างลงตัว ไม่รบกวนสายตาในขณะที่ผู้รับชมอ่าน ข้อความบนชิ้นผลงานศิลปะที่สร้างขึ้น

วิธีการฉลุลวดลายให้เกิดความโปร่งในบางส่วน ซึ่งยังคงสามารถมองเห็นพื้นหลังได้ในผลงานชุดที่ 1 ได้นำเอา แนวทางการสร้างผลงานของศิลปิน แคล เลน (Cal Lane) ในการฉลุลายบนชิ้นผลงานศิลปะ และใช้การติดตั้ง จัดวางผลงาน เพื่อให้แสงสามารถส่องผ่านปรากฏเป็นภาพมิติเงาบนผนัง ซึ่งข้าพเจ้ามีแนวทางในการให้ผลงาน ก่อเกิดมิติเงาจากแสงส่องผ่านลายฉลุในผลงานชุดนี้ จึงได้นำเอาวิธีการของศิลปินท่านนี้มาเป็นแนวทางพัฒนา เข้าสู่การสร้างสรรค์

ผลงานชุดที่ 2 ได้นำเอาแนวทางการศึกษาผลงานศิลปะและข้อความของศิลปินเซริธ วิน อีแวนส์ (Cerith Wyn Evans) และ เจสัน โรดส์ (Jason Phoades) ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานในแนวทางศิลปะและข้อความร่วมกับมัลติมีเดีย โดยศิลปินได้นำเอาวิธีการแขวนแผ่นกระจกใสที่มีข้อความเรียงยาวเป็นประโยค ซึ่งมีลักษณะเป็นเส้นหลอดไฟ แขนงลอยเหนือพื้นห้องนิทรรศการ ลักษณะการจัดวางรวมกับการใช้ตัวอักษรข้อความในลักษณะนี้จะทำให้ผู้ชม ได้รับประสบการณ์ในอีกรูปแบบหนึ่ง การใช้วิธีจัดวางในพื้นที่จัดแสดงในลักษณะลอยไม่อ้างอิงถึงการติดตั้งเพียง บนผนัง เป็นสิ่งที่ทำให้ผลงานของทั้งสองศิลปินเกิดความน่าสนใจ ประโยคข้อความที่เรียงยาวหากติดอยู่เพียงบน ผนังอาจไม่ได้สร้างให้เกิดบรรยากาศในการติดตามชมมากนัก ดังนั้นวิธีการใช้ศิลปะและข้อความร่วมกับมัลติมีเดีย ในการนำเสนอจึงเป็นสาระสำคัญที่ได้นำมาพัฒนาร่วมกับคำสุภาชิตลำนานาเพื่อให้ผู้รับชมได้รับประสบการณ์ใน อีกลักษณะหนึ่ง

สรุปผลการวิจัย

“ศิลปะมัลติมีเดียสุภาชิตลำนานา” ผ่านกระบวนการวิจัยสร้างสรรค์เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลเข้าสู่การสร้างผลงาน ศิลปะในแนวทางทดลอง โดยมีที่มาและความสำคัญจากข้อคิดเห็นในเรื่องจริยธรรมทางสังคมที่เสื่อมลง ทัศนคติ และมุมมองชีวิตของคนในสังคมที่เปลี่ยนไปตามสมัยนิยม จนปรากฏเหตุการณ์ความรุนแรงต่อคนในสังคมที่ดำรง อยู่ร่วมกันเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงควรให้สังคมได้เกิดการถกคิดและเห็นถึงความสำคัญของจริยธรรมในการดำรง

ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งคำสุภาษิตล้านนาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาคำสอน เหมาะสมต่อการเลือกสรรมาใช้เพื่อสื่อสารในลักษณะให้ข้อคิด คติ คำสุภาษิตเป็นเสมือนกุศโลบายโน้มน้าวให้คนในสังคมสามารถเข้าถึงคำสอนในพุทธศาสนา และสามารถปรับใช้กับการดำรงชีวิตในแนวทางที่เหมาะสมได้

การวิจัยสร้างสรรค์นี้ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาคติความเชื่อ คำสุภาษิต และทัศนศิลป์ล้านนาสู่แนวทางการวิจัยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะแบบร่วมสมัย 2) เพื่อวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะมัลติมีเดียที่ประกอบด้วย “คำสุภาษิตล้านนา” และ 3) เพื่อนำสุภาษิตล้านนามาปรับการสร้างใหม่ในรูปแบบของผลงานศิลปะ โดยใช้เป็นสื่อกลางในการสื่อสารให้คนในสังคมได้ถูกคิด และตระหนักถึงจริยธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งจะเป็นอีกวิถีทางหนึ่งของการเผยแพร่สุภาษิตล้านนา

การทบทวนวรรณกรรมในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความหมายของคำสุภาษิตและคติความเชื่อในสุภาษิตล้านนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นในผลงานทัศนศิลป์ล้านนา คติความเชื่อการสร้างตัวของชาวล้านนา ปรัชญาทางภาษากับการเป็นสื่อกลางการตระหนักรู้ในตนเอง ทั้งในส่วนของแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในตนเองของมนุษย์และการนำข้อคิด คติ สุภาษิตมาเป็นสื่อกลางให้เกิดการตระหนักรู้ ตลอดจนศึกษาข้อมูลด้านผลงานศิลปะที่เกี่ยวข้องในส่วนของผลงานศิลปะและข้อความ (Art and Text) และผลงานศิลปะจากลายตัด (Art of Cutting)

สังเคราะห์และกำหนดแนวความคิดการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะมัลติมีเดีย จำนวน 2 ลักษณะ คือ ผลงานสร้างสรรค์ฉลุวดลายลงบนแผ่นสติ๊กเกอร์ผ้าขาวขุ่น สติ๊กเกอร์ฟอยล์เงิน และติดตั้งซ้อนชั้นปรากฏเป็นคำสุภาษิตล้านนาบนแผ่นอะคริลิกใส และผลงานสร้างสรรค์ที่นำเอาเทคนิคการฉายภาพเคลื่อนไหวเป็นคำสุภาษิตล้านนาที่สื่อสารเป็นประโยค ข้อความ คำสุภาษิตล้านนา จำนวน 10 ประโยค ซึ่งทั้งหมดจะอยู่ภายใต้เนื้อหาที่มุ่งสื่อความหมายด้วยการนำเอาคำสุภาษิตล้านนา และฉลุวดลายด้านทัศนศิลป์ประเภทลายตัดกระดาษล้านนา มาเป็นสาระสำคัญของผลงานสร้างสรรค์

ผลการศึกษาและสร้างสรรค์พบว่า การหยิบยืมต้นทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคเหนือในด้านคติความเชื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น พัฒนาสู่การสร้างผลงานศิลปะด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ และปรากฏเป็นผลงานสร้างสรรค์ในแนวทางศิลปะแบบร่วมสมัยอย่างเป็นรูปธรรม การนำกลุ่มคำสุภาษิตล้านนามาปรับสร้างให้เป็นสาระสำคัญในผลงานศิลปะแบบร่วมสมัยนั้น แสดงผลสัมฤทธิ์ได้เป็นที่น่าพอใจ ผลผลิตที่ได้ คือ ผลงานศิลปะแบบร่วมสมัยจำนวน 2 ชุด จากการหยิบยืมต้นทุนด้านวัฒนธรรมล้านนาที่ทรงคุณค่าพัฒนาต่อยอดเข้าสู่กระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะอย่างเป็นระบบ ผลลัพธ์ที่ได้ คือ การนำเอาคำสุภาษิตล้านนามาปรับการเผยแพร่ และใช้เพื่อสื่อสารกับสังคมในลักษณะของผลงานศิลปะมัลติมีเดีย ซึ่งแนวทางทางการสื่อสารจะมีความแตกต่างกับการใช้ในรูปแบบเดิม โดยทั่วไปแล้วคำสุภาษิตจะใช้สื่อสารผ่านช่องทางการเล่าแบบมุขปาฐะ จากกลุ่มคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่กลุ่มคนอีกรุ่นหนึ่ง หรือการใช้วิธีการสื่อสารผ่านคำคมติดเป็นป้ายคำสอนภายในศาสนสถานสำคัญ

ท้ายที่สุดผลงานวิจัยชุดนี้ได้พัฒนาแนวทางการใช้ผลงานศิลปะเป็นสื่อกลางเผยแพร่เนื้อหา ข้อคิด คติ คำสอน นอกจากผู้รับชมผลงานศิลปะได้เพลิดเพลินกับสุนทรีย์ภาพที่ปรากฏในผลงานศิลปะแล้ว ผู้รับชมที่ไม่ได้มีทักษะด้านภาษาพื้นถิ่นจะได้ฝึกอ่านคำสุภาษิตล้านนาเพื่อเพิ่มความเข้าใจในภาษาท้องถิ่นภาคเหนือได้ด้วยเช่นกัน โดยผลงานศิลปะสนับสนุนให้เกิดอรรถรสในการซึมซับข้อคิดต่าง ๆ อาจช่วยสร้างการจดจำคำสุภาษิตล้านนาในระยะยาว และสามารถนำมาปรับใช้กับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสันติ สอดคล้องกับแนวทางที่วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้ที่ได้ระบุไว้

References

- Artnet Worldwide Corporation. (2020). *Lawrence Weiner*. Artnet Worldwide Corporation. <http://www.artnet.com/artists/lawrence-weiner>.
- Artnet Worldwide Corporation. (2019). *Jason Rhoades: Tijuana Tanjierchandelier* [Picture]. Artnet Worldwide Corporation. <https://www.artnet.com/galleries/david-zwirner/jason-rhoades-tijuana-tanjierchandelier>.
- Boonsong, A. (2018, December 25). *ongkhwāmru phāsā watthanatham dōi samnakngān rāth-abanthittayasaphā* [Knowledge of language and culture by the Office of the Office of the Royal Society]. Office of the Royal Society. <http://legacy.orst.go.th/wp-content/uploads/2019/01/12282561ภาพิตถ่านนา.pdf>.
- Cheewajitmedia. (2018, April 20A). *Chīwit Nī Mī Tā Hai Khōng Tik Chirō Manatwin Nanthasēn* [The sacrifice life of Tik Shiro Manaswin Nantasen]. Good life update. <http://goodlifeupdate.com/healthy-mind/inspiration/29721.html>.
- Cheewajitmedia. (2018, April 5B). *Naowarat Yuktanan Nāngfā Khōng Rāng Thī Rai Winyān* [Nawarat Yuktanan, the angel of the soulless body]. Good life update. <http://goodlifeupdate.com/healthy-mind/inspiration/67.html>.
- Cuddy, D. (2014, November 20). *Jason Rhoades*. Widewalls. <https://www.widewalls.ch/artist/jason-rhoades>.
- Definition and history of printing. (2010). *Printing Technology*. https://xn--12cf0dj0aaufkr9l0ai2m-6ab4p.blogspot.com/p/blog-page_5.html.
- Himeism. (2010, March 10). *Kirigami – Japanese Art of Papercutting*. Himeism Blog Wordpress. <https://himeismblog.wordpress.com/tag/kirigami>.
- Khemmuk, Y. (2010). *Chō Læ Tung: Sin Hāng Satthā Phūmpanyā Thōngthin* [Chor and Tung: The Art of Faith, Local wisdom]. Chiang Mai: Chiangmai Rajabhat University.
- Kojima, N. (2020). *Paper Art Professionals*. Solo Kojima. <http://www.solokojima.com/paper-art>.

- Kojima, N. (2013). *BYAKU, ORKNEY (2013)* [Picture]. Solo Kojima. <http://www.solokojima.com/byaku-photos>.
- Lane, C. (2019). *Covet Rug Drum (2009)* [Picture]. Bydealers. <https://bydealers.com/auction/post-war-and-contemporary-may-26th-2019/covet-rug-drum>.
- Lane, C. (2016). *September Gallery*. <http://septembergallery.com/space/cal-lane.html>.
- Lawrence Weiner at Dvir Gallery. (2018). *Art Viewer* [Picture]. <https://artviewer.org/lawrence-weiner-at-dvir-gallery>.
- Natrop, C. (2011). *Great River Mashup*. chris natrop studio. <https://www.chrisnatrop.com/portfolio/great-river-mashup>.
- Natrop, C. (2010). *Chris Natrop* [Picture]. Nancy Toomey Fine Art. <https://nancytoomeyfineart.com/artists-exhibitions/chris-natrop>.
- Niran A, P. (2004). *Tung Lānnā Phūmpanyā Khōng Banpachon*. [*Tung Lanna, the wisdom of our ancestors*]. Chiang Mai: Anupong Co.,Ltd. Publishing.
- Lertchaiprasert, K. (2014). *Before Birth, After Death* [Sculpture]. Numthong Gallery. <https://gallerynumthong.com/2014-before-birth-after-death-sculpture>.
- Payomyong, M. (2007). *Thīan Sōngčhai (Khati Sončhai Chāo Lānnāthai) [Lanna Moral Teaching]*. Chiang Mai: S. Sup Printing R.O.P.
- Phakham, P. (2015). *Suphāsit Lānnā: Kān Wikhrō Khunnaphāp Sī Prakān Tāmphā Ra Rāt Damrat Khōng Phrabām Mahārāt [Lanna Proverbs: An Analysis of His Majesty King Bhumbol Adulyadej' The Great Concept of The Four Virtues]* [Master's thesis], Naresuan University.
- Phimanrat, L. (2015, November 28). *Messages from nowhere to nowhere*. Piyaratpiyapongwiwat. https://www.dropbox.com/s/y0rwyzhngaawn63/mfntn_e-catalogl.pdf?dl=0.
- Piyapongwiwat, P. (2015, October 3). *Messages from nowhere to nowhere* [Photograph]. LYLA Gallery. <http://www.piyaratpiyapongwiwat.com/messages-nowhere-nowhere-0>.

Pornpenpipat, C. (2003). *Tung Mōradok Phāendin Lānnā [Tung: Lanna heritage]*. Bangkok: Ton Or 1999.

Selby, A. (2009). *Art and Text*. London: Black Dog.

Sueb San Lanna Foundation, Sueb San Lanna wisdom school, Sueb San Lanna wisdom school Welfare Fund, and Sittipraneet, B. (2019, March 12). *Kān Tat Chalu Kradāt Lānnā [Lanna Paper Cutting]*. Open Educational Resources. https://oer.learn.in.th/search_detail/result/117383#oer_data.

Thammathi, S. (2017). *Thōikham Samnūan Lānnā Lem Nung [Lanna idiomatic wording issue 1]*. Chiang Mai: Suthep Printing and Media.

Trebbi, J. (2019). *Art of Cutting: Traditional and New Techniques for Paper, Cardboard, Wood and Other Materials*. United Kingdom: Promopress.

Ungpra, N. (2003). *Thritsadī Bukkhalikkaphāp Læ Kān Prap Tūa. [Personality and Adaptation theory]*. Bangkok: Thammasat University.